

**ЗОРАТА НА НАЦИОНАЛНОТО УЧИЛИЩЕ ПО ИЗКУСТВАТА
„ДОБРИ ХРИСТОВ” - ВАРНА (1945-1955 г.)**

Масис Хаджолян

Резюме: Докладът разглежда учредяването и началните години от дейността на националното училище по изкуствата „Добри Христов” - Варна. Отбелязан е приноса на неговите създатели и преподаватели, както и голямата роля на училището в музикалния живот на Варна и страната.

Ключови думи: музикално изкуство, преподавателски кадри, училищни проблеми.

Учудващо е, че в бурята на революционните времена, три месеца след 9 септември 1944 г., във Варна се създава първото извънстолично средно музикално училище в страната, със заповед № 5711/ 18 декември 1944 г. министъра на народната просвета. Идеята е на Христина Стоянова, получила музикално образование във Виена, специалност цигулка и се завърнала като преподавател в държавната музикална академия - София. Тя е била ученичка на проф. Фрайст и е имала добри изпълнителски прояви в австрийската столица. На 11 март 1934 г. в австрийска преса четем: „Въздействащото изпълнение на цигуларката г-ца Христина Стоянова бе посрещнато с много аплодисменти...”. На 15 март 1934 г. вестник „Нов виенски журнал” отбелязва, по повод провеждането на българска вечер, уредена от Виено-българско академично дружество, ”Известната цигуларка Христина Стоянова изпълни отлично Адажио от Александър Кръстев, Прелюд и Алегро от Крайслер...”. На 8 май 1930 г. тя дебютира пред българска публика във военния клуб-София и изпълнението ѝ предизвиква отзиви в печата. Вестник „Знаме” от 4 юли 1930 г. пише: „Нека ние, българите, не забравяме, че името на г-ца Христина Стоянова е гордост за България, на която гордост завиждат мнозина”. „Положителни критики са публикувани и във в-к „Лъч” на 12 май 1930 г., в-к „Заря” на 11 май 1930 г., в-к „Народ” от 9 май 1930 г. Във връзка с друга музикална проява (изпълнение на оратория Матеос Пасион), в-к „БН театър” отбелязва:

„Особено трябва да се подчертае красивото и с топлота изпълнената партия на цигулка соло от концертмайсторката г-ца Христина Стоянова, която прояви големи качества на солистка със сигурна техника и добър тон”. Нашата съгражданка е командирована през месец август 1944 г. в гр. Варна, провежда множество инициативи, среща се и с министъра на просветата проф. Станчо Чолаков, получава подкрепа от варненската общественост в лицето на Йордан Каранов, Найден Найденов, Вяра Македонска, Петър Бомбов, Георги Димитров-Гошкин, за създаване на училището. В много кратък срок това вече е факт и Христина Стоянова е назначена да изпълнява временно длъжността на негов директор. С последваща заповед №6016/26 декември 1944 г., за директор е назначен Найден Найденов и той изпълнява своите функции до 1 октомври 1945 година, след което ръководството на училището се поверява отново на Христина Стоянова (1)

Основна задача на училището е да създава високо квалифицирани музикални изпълнители, с продължение на образованието си в Българската държавна консерватория, като оркестранти в държавни симфонични оркестри и опери и преподаватели в музикални училища.

От 18 декември 1944 г. до м.януари 1951 г. училището е с наименование „средно музикално училище” след това – „държавно музикално училище”, от 21 април 1956 г. държавно музикално училище „Добри Христов”, от 23 януари 1997 г. средно училище по изкуствата, а от 2004 г. -

национално училище по изкуствата „Добри Христов”.

На заседание на учителския съвет от 16 януари 1945 г. се определя датата за свикване на кандидат-учениците чрез пресата и радиото на 20 януари 1945 г. Определят се и подборни изпити на 22 и 25 януари същата година. Варненската девическа гимназия отпуска за временно ползване три учебни стаи за следобедно обучение и една-за канцелария и дирекция. На 31 януари 1945 г. се обявяват резултатите от изпитите и се определя първия учебен ден на 10 февруари 1945 г.

Първата учебна година започва с 37 редовни и 91 извънредни ученици (тези, които се обучават само по съответния музикален инструмент). В началото щатните преподаватели са само четири души-Христина Стоянова-цигулка, Найденов-пиано, Мила Михайлова-пиано, Веселина Зафирова-пеене. На 25 февруари 1945 г. става тържествено откриване на училището с доклад на Найденов, слово на Кирил Икономов-главен инспектор по музика в Министерството на народната просвета и концерт с участието на преподавателите-учредители. Ден преди това учителският съвет разглежда проект за правилник на училището с участието на Кирил Икономов.

С решение на учителския съвет от 17 март 1945 г. лекторските часове се възлагат на Ел. Иванова-пиано, В. Димов и Ал. Семерджиев-цигулка, Анри Коен-виолончело, Асен Маринов-флейта, Денко Тотев-кларнет, Илия Стойчев-тромпет и валдхорна, Божил Стоянов-тромбон, Йордан Каранов-пеене, теоритични предмети-Найденов и П. Дюкмеджиев, общообразователни предмети-Ел. Малеева, Г. Попова, Ир. Дамянович, Л. Стойцова. Установява се дежурство от редовните преподаватели за контрол на класа. Изиска се от комисарството да отпусне полагаемото се ученическо облекло. Възлага се на Христина Стоянова и М. Михайлова създаване на герб и униформа на учениците.

Вземат се мерки за хранене на учениците в стола на девическата гимназия. Отправя се молба до държавната музикална академия – София за осигуряване на музикални инструменти и инвентар като съставна част от материалната база на училището.

Още в началните месеци се следи за дисциплината на учениците. На 20 април 1945 г. се налагат първите наказания на провинилите се- строго мъмрене и намаление с по две единици поведението на три ученички за лошо държание извън училището.

На 10 юли 1945 г. учителският съвет приема временни правила на училището до създаване на общ правилник за всички музикални училища. Десет дни по-късно училището получава първата положителна държавна оценка за работата си чрез изказването на главния инспектор Кирил Икономов.

Втората учебна 1945/1946 година започва с 215 редовни и извънредни ученици. Преподавателският състав се разширява. Към учредителите се приобщават Александра Димитрова-по елементарна теория, солфедж, италиански език, география и история, Анна Петрова-пеене, Надежда Станчева и Мара Игнатиева-пиано, Мара Василева-цигулка, за една година, Костадин Илиев-за една година. 4 души допълват часовете си в училището, назначават се и 13 лектори.

Училището прави първите си вътрешни обществени стъпки - на 4 декември 1945 година учителският съвет решава да образува отделна училищна група на професионалния съюз, а на 19 декември 1945 г. избира за ръководител на организацията на Червения кръст Мара Василева. Създават се подразделения на физкултурната организация, българо-съветското дружество, Доброволната организация за съдействие на отбраната (ДОСО), Единния младежки общоученически съюз (ЕМОС) и др. На 13 декември 1945 година се избира ръководство на родителско-учителски комитет с председател Христина Стоянова, подпредседател Жана Веничка, касиер-

Саранди Славов, секретар-Веселина Зафирова и контролна комисия в състав: Димитър Сивриев, Желю Тодоров и Мара Василева. Още на първото заседание се взема решение да се създаде фонд „Бедни ученици” и дейността се проявява ползотворно и се утвърждава в следващите години.

Училището бързо навлиза в обществения живот на града. Първият му концерт е на 1 юни 1946 г. Провеждат се концерти в старческият приют и в градски фабрики, организират се участия в културни инициативи на младежката комисия в града и сдружение „Народна боркиня”. В края на 1947 г. се отчита блясково участие на учениците в музикалния фестивал на средношколската младеж във Варна. На 21 февруари 1948 г. се провежда концерт в салона на бившия ресторант „Морско око” с участието на Дора Трашева-пиано, Желязко Любомиров и Владимир Симеонов-цигулка, Силияна Иванова-пеене, Иван Белчев, Радка Маркова и Цветан Бацинов - пиано, Радка Гаева, Пенка Маринова и Зармайр Нишанян - пеене. В началото на 1948 година се взема решение за образуване на училищен хор и оркестър под художественото ръководство на В. Иванов. На 8 юни същата година се организира първия съвместен концерт с държавния симфоничен оркестър-Варна под диригентството на Руслан Райчев. Следващата 1949 г. е важна за структурата на училището - създава се детска музикална школа, като съставна част на ученическия колектив.

От самото начало на съществуването на училището, ръководството му, заедно с целия училищен съвет, полага усилия за създаване на необходимите материални условия за училищна дейност. Уточняват с нуждите от кабинети по отделните дисциплини, търси се подкрепа от министерството на народната просвета за попълване на училищната библиотека с нотен материал, струни, руска музикална литература. Изразява се благодарност на преподавателката Александра Димитрова за подарените на библиотеката ноти за пиано и пеене на

класически музикални произведения. На 9 февруари 1949 г. се отбелязва разпокъсаността на училището в 2-3 сгради, като пречка за повишаване на поведението и успеха на учениците. Поставя се въпроса за бързо осигуряване на концертна зала. През м. септември 1952 г. се прави искане до министерството за закупуване на роял от частно лице. Основният проблем, който се поставя с години и се решава постепенно и относително най-добре - след десетилетия, е нуждата от самостоятелна и подходяща училищна сграда.

Учителският колектив е ангажиран главно с две основни задачи: качествено обучение на учениците по специалните и общообразователни предмети и тяхното нравствено и патриотично възпитание. Учителският съвет се занимава с учебно-методически въпроси. На 19 януари 1953 г. се решава всички ученици (без четвърти курс) да се явяват на годишен изпит по задължително пиано и български език, първокурсниците - още по елементарна теория, втори курс - солфеж, трети курс (теоритичен клас) - по хармония. Започва системната дългогодишна методическа помощ на преподаватели от държавната музикална академия. На 30 януари 1953 г. проф. Антон Николов изнася беседа за възпитанието в музикално-учебната работа. Темата предизвиква оживени преподавателски дебати. На 16 юни същата година проф. Марин Големинев разглежда редица методически въпроси, вкл. за продължаване на курса на обучение до 6 години като училището получи статут на полувисше. Засяга се и въпроса за увеличаване броя на общообразователните дисциплини. През м. октомври същата година продължават методическите разговори с участието на Ст. Петров - началник отдел „Висше и средно образование” при Комитета за наука, изкуство и култура. През м. април 1955 г. се обсъжда доклада на директорката „Работата с изоставащите ученици и подготовката за годишни изпити”.

Учениците отбелязват годишнини от културния календар на страната и на

Варна. През юни 1949 г. се чества Пушкин и хора открива тържеството в Народния театър. Ежемесечно, по класове, се проведат беседи по актуални въпроси. Например, през учебната 1947/48 година те са с тематика спорта, развитието на обществото, здравето, славянското единство, новата българска Конституция, правата и задълженията на гражданите, трезвеността, руската народна песен и др.

На 14 май 1955 година се чества десетгодишния юбилей от основаването на училището. С указ на президиума на Народното събрание са наградени с орден „Кирил и Методи“ Христина Стоянова-втора степен, Мила Михайлова и Владимир Семерджиев-трета степен.

В този десетгодишен период ръководството на училището проявява завидна активност, организираност и управленски умения. Христина Стоянова се оттегля по-късно, в края на 1960 година, поради заболяване и е заместена от Мирчо Мирчев-преподавател по солфеж. От м.ноември 1968 г. той поема ръководството на народната опера-Варна и неговото място е поверено на Димитър Райчев- преподавател по цигулка. След него, през 1983 г. за директор е назначен Марко Добрев-преподавател по фагот и художествен ръководител на духовия оркестър на училището, който заема поста до 2008 г. От м.май 2008 г. директор е Христо Дипчиков- преподавател по камерна музика.

През 2015 година училището навършва 60 години. Огромен е приноса му за развитие на музикалната култура в гр. Варна и страната. Изучаваните специалности се умножават. През 1990 г. се създава първия клас по класически балет През 1992 г. се открива специалност „изобразително изкуство“ (живопис, грфика и скулптура), през учебната 2002/2003 г. –народни инструменти, година по-късно- народно пеене, от 2008 г.- поп и джаз пеене. В анализите на училището се споменават с положителна оценка много учители, допринесли за неговите успехи(2).

От самото начало на своето действие, ръководството на училището налага тон на

взискателност, критичност и обективност в работата и същевременно стремеж да се лансират добрите прояви на ученици и преподаватели. Още през 1951 г., на 29 юни, учителският съвет разглежда характеристики на преподаватели, предложени от професионалната организация с техни положителни страни и недостатъци в работата. Не е отмината и директорката Христина Стоянова. Наред безспорните ѝ заслуги, с нейно участие е отбелязано, че е изоставила цигулката и няма концертни прояви, прати това, че не е съумяла да разпреди много правилно работата между всички. Критиките не са спестени и спрямо варненски държавни и органи и министерството. Например, в отчетния доклад за учебната 1951/52 г. се посочват дорби страни и слабости на всички училищни звена, както и в 7 точки-на Комитета за наука и изкуство-София. В отчета за учебната 1952/53 г. има оптимистично обобщение-„Сложи се начало на добър единен педагогически колектив”. В протоколите и годишните доклади на училището се отразяват мисли, които са движущи сили на училището (3).

От отчетния доклад за първата юбилейна годишнина (учебната 1954/55 г.) се вижда, че редовните ученици са 132, извънредните-80, детската музикална школа-171. Концертните прояви в града и продукциите на учениците в училището са 109 и 80% от учениците участват в тях. Обръща се внимание върху работата по специалните учебни предмети, добрата организация на ученическите продукции, особено внимание на даровитите ученици, както и на изоставащите, участие в концертите, провеждане на показни уроци от преподавателите. В този дух е и постоянната колективна мисъл на преподавателския състав на училището.

Названието на училището „Добри Христов” се оказва благотворно и закрилящо, име, което оставя непресъхващи следи в хоровото музикално изкуство на Варна и страната. Той е родом във Варна и още 16-

годишен показва композиторски талант- създава две мазурки и хорови песни. Като ученик написва музика към драмата на Шилер „Разбойници”. През последния клас на мъжката гимназия, той организира първия в града ученически оркестър (4). След завършване на средното си образование през 1894 г., Добри Христов е назначен за основен учител и създава учителски хор. През същата година съчинява две китки народни песни „Пустите моми жеравненки” и „Лиляна моме хубава”. През 1899 година, с негово участие, се създава варненското певческо дружество „Гусла” и той ръководи неговия хор. През същата година, по негова инициатива, мъжкия хор на гимназията става смесен с привличане на учителки и ученички от девическата гимназия.

През 1903 година Добри Христов завършва композиторския клас на Пражката консерватория, завръща се във Варна и отново е назначен за основен учител и лектор по музика в мъжката гимназия, а две години по-късно става редовен учител в гимназията. Той ръководи хора на дружество „Гусла”, основава тамбуражки оркестър, композира и издава първа сбирка от народни песни (5)

От 1907 година Добри Христов се установява в София, където проявява възходящо развитие с достигнати върхове- редовен професор в Държавната музикална академия и дописен член на Българската академия на науките. През тези години той продължава да поддържа творчески връзки с Варна. В писмо от 1912 г. до Йордан Тодоров-учител във Варненската девическа гимназия, той го съветва да създаде смесен хор. В друга кореспонденция с него от 1912 г., Добри Христов му изпраща една песен по стихотворението „Правда и свобода” на П.Р-Славейков, за подготовения от учителя учебник по пеене за трети клас. В по-късно писмо от 29 юни 1928 г. г. до същото лице, той го моли да посрещне чехския композитор Рудолф Карел. От друга кореспонденция с Йордан Тодоров научаваме, че Добри Христов е приет за член-кореспондент на Парижкото

музиколошко общество и в негово отсъствие е избран за член на БАН. От Масарик - президент на Чехословакия получава ордена на белия лъв. Приет е и като почетен член на Белградското певческо дружество. „Както виждаш-пише той, върви на почести, въпреки опитите на наши „прочути музиканти” да ме чернят”. Той предлага във Варна да се провежда събор на хорове с участие и на Шумен, Русе и други градове, по подобие на такъв събор в Плевен.

В свое писмо от 6 юни 1929 г. той се оплаква: „Нашето хорово дело още не върви както трябва”, а в друго от 5 март 1930 г. съобщава, че на 16 март ще се проведе концерт с класически произведения на академичния дамски хор, който той ръководи и че става редовен професор.

Добри Христов почива в София на 23 януари 1941 г., 25 дни след юбилея му по случай неговата 65-годишнина и 45 години музикална дейност.

Бележки

1. За подготовяне на този доклад има важен принос документацията на училището, находяща се в Държавен архив-Варна.
2. Основателите на училището Христина Стоянова, Найден Найденов, Мила Михайлова, Веселина Зафорова, а също: Цветана Кареева, Кети Маринова, Мила Първанова, Надежда Маринова, Стилиана Гурзова, Иванка Демирева, Надежда Илиева, Михаил Боев, Иванка Панкова, Владимир Семерджиев, Еужен Каракашян, Мирчо Мирчев (като преподавател), А. Чулова, Ковачева, Теменужка Райкова, Милко Димитров, Снежана Фурнаджиева, Димитър Райчев (като преподавател), Петко Мечков, Л. Тодоров, Иванка Тунчева, В. Грозева и др.
3. „Пропуските на учениците не са нищо друго освен повторение на грешките на преподавателите” (из годишния доклад за 1962/63 г.).

„Чрез лозунги и специално отделено време не може да възпитаваме. Преподавателят възпитава чрез своето държание, знание,

убеденост (из протокола на педагогическия съвет от 7 април 1964 г.).

„ Преподавателят по специалния предмет е длъжен не само да доведе до ученика написаното съдържание на произведението, да го постави в поетическия образ, а да направи подробен анализ на формата, структурата като цяло и в детайли хармонията, мелодията, полифонията, накратко- той трябва да бъде едновременно и музикален историк, теоритик, учител по солфеж, хармония и полифония и същевременно учител по съответния инструмент”.

Относно нравственото възпитание: „ Да бъдеш, а не да изглеждаш”.

4. Тодоров, Милко, „ Музикалната самодейност във варненските училища и изграждането на българската музикална култура във Варна след Освобождението”.

5. В държавния архив-Варна са съхранени печатни издания на песни на Добри Христов:

Пустите моми жеравенки; Китка от български народни песни за смесен хор; Мали моме църнооко-ръченица за смесен хор, музика по народен мотив; Леле моме- народна песен за смесен хор, музика по народен мотив; Слана падна Гане, родопска народна песен за смесен хор, музика по народен мотив; Ерген дядохумористична народна песен за смесен хор, музика по народен мотив; Български народни песни за мъжки хор; Дафино кинисало моме, Вила се й гора, Ганината майка, посветени на хора при музикално дружество „ Родна песен”-София ; Българио! -за смесен хор ; Петру, петрувлянку...- родопска народна песен за смесен хор, по народен мотив; Нефелно Либе, по народен мотив; Идилия (надслов „Балкански звуци”); Вино пия - бекярска песен, по народни мотиви от Церковски, за соло пеене със съпровод на пиано.

За контакти:
ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
Масис Хаджолян, доктор по право,
доцент на ВСУ, e-mail: masisbg@yahoo.com